

Rafał Dydycz

ORCID: 0009-0004-4117-8443

dididii@wp.pl

Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Akcji V2 w Sarnakach

Zanim wybuchła wojna. Kraje sąsiadujące z Polską w perspektywie siedleckich gazet

Jarosław Cabaj, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o państwach sąsiednich*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2021, ss. 336

DOI: 10.34739/doc.2023.20.16

W dwudziestoleciu międzywojennym głównym środkiem masowego przekazu zarówno w całej Polsce, jak i w Siedlcach była prasa¹. W omawianym okresie w państwie polskim, jak i regionie siedleckim nastąpił jej znaczny rozwój. Jak podaje Andrzej Notkowski, o ile w 1914 r. na terenie ziem polskich ukazywało się 157 tytułów prowincjonalnych, czyli wydawanych w małych ośrodkach, to w roku 1919 było ich 366, a w 1937 – 576². Wprawdzie odbiór prasy ograniczany był przez rozmaite czynniki, m.in. umiejętność czytania³, a także kolportaż, który w dwudziestoleciu międzywo-

¹ A. Kołodziejczyk, *Szkice z dziejów prasy podlaskiej*, Siedlce 1997, s. 47.

² A. Notkowski, *Polska prasa prowincjonalna Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, Warszawa–Łódź 1982, s. 74–75. Warto nadmienić, że statystyka ta odnosi się do prasy drukowanej w języku polskim i pomija całkiem sporą liczbę wydawnictw w językach mniejszości, głównie jidysz, niemieckim czy też ukraińskim.

³ W mieście Siedlce w roku 1931 ponad 15,5% osób w wieku powyżej 10 lat nie umiało czytać ani pisać, a 4,5% deklarowało tylko umiejętność czytania. W powiecie siedleckim natomiast te dane wyglądały następująco: niemalże 19% nie umiało czytać ani pisać, a ponad 10,5% umiało tylko czytać. Vide: *Drugi powszechny spis ludności z dn. 9 XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo lubelskie*, Warszawa 1938, s. 68. Wynik ten jest powyżej średniej krajowej, gdyż dla całego kraju wynosił on 23,1% osób nieumiejących czytać i pisać, a 4,2% umiało tylko czytać. Vide: P. Stańczyk, *Wykształcenie ludności II Rzeczypospolitej w świetle badań GUS*, „Społeczeństwo i Ekonomia” 2016, nr 1, s. 13.

jennym był w fazie szczątkowej⁴, to jednak możliwość zapoznania się z faktami i opiniami dotyczącymi wydarzeń i przykładów znajdujących się w znanych realiach najbliższych okolic zapewniała wystarczający popyt na wydawanie prasy prowincjonalnej. To ona pełniła rolę zwierciadła, w którym odbijały się i docierały do lokalnych społeczności ogólnopolskie idee polityczne.

Czynniki te, charakteryzujące obszar II Rzeczypospolitej, nie ominęły również Siedlec, gdzie w omawianym okresie mamy wysyp wydawnictw, które skierowane były do mieszkańców miasta, a także bliższych i dalszych okolic. Jak podaje Dariusz Grzegorzczuk, Siedlce w czasach dwudziestolecia międzywojennego stały się jednym z największych ośrodków wydawniczych w regionie. Wylicza on, że łącznie w latach 1918–1939 ukazały się tu przynajmniej 84 tytuły prasowe, w tym 30 jednodniówek i 54 wydawnictw periodycznych⁵. Pozycje te z różnych przyczyn, najczęściej ekonomicznych, miały często efemeryczny charakter, kończąc swój żywot po kilku bądź kilkunastu numerach. Wydawane przez instytucje administracji państwowej i samorządowej, partie polityczne oraz wszelkiego rodzaju organizacje społeczne, kulturalne, religijne itp., stanowiły środek do kształtowania opinii mieszkańców miasta i okolic sytuacji w kraju i na świecie. To prasa była głównym sposobem zaspokojenia ciekawości społeczeństwa odnośnie sytuacji politycznej, kulturowej i gospodarczej.

Funkcjonowanie prasy prowincjonalnej na obszarze miasta Siedlce, a także w najbliższym regionie poddawane było długoletnim badaniom. Już w okresie międzywojennym mieliśmy do czynienia z pierwszym opisem prasy siedleckiej⁶. Z późniejszych publikacji wymienić należy m.in. pozycje bibliograficzne opracowane

⁴ Jak podaje Andrzej Paczkowski w pracy dotyczącej prasy w dwudziestolecium międzywojennym, dostęp do prasy wśród ludności wiejskiej był praktycznie niemożliwy. Na obszarze Polski, poza województwami zachodnimi, aż do roku 1936 nie istniała funkcja wiejskiego listonosza, a prenumerata prasy, jako usługa pocztowa, pojawiła się dopiero w połowie lat trzydziestych. Vide: A. Paczkowski, *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939*, Warszawa 1972, s. 30.

⁵ D. Grzegorzczuk, *Prasa siedlecka w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2000, s. 54–55. Jak sam autor zauważa, jest to lista niepełna, stąd też możliwość zwiększenia liczby tytułów. Jednocześnie warto nadmienić, iż – jak podaje A. Notkowski – w okresie 1865–1918, a więc ponaddwukrotnie dłuższym, ukazało się dziesięć tytułów. A. Notkowski, *Polska prasa...*, s. 32.

⁶ T. Zemlich, *Prasa siedlecka*, [w:] *Powiat siedlecki*, red. Cz. Górski, Siedlce 1935, s. 392–398.

przez Antoniego Wintera⁷, Tomasza Szczechurę⁸ czy też prace Arkadiusza Kołodziejczyka⁹, który jeszcze w latach dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku zainicjował cykl wydawniczy szkiców i materiałów dotyczący funkcjonowania prasy na obszarze Południowego Podlasia. W tym licznym gronie badaczy znajduje się również Jarosław Cabaj. Wśród jego publikacji znajdziemy zarówno szereg artykułów poświęconych poszczególnym aspektom funkcjonowania prasy na terenie Siedlec i okolic¹⁰, jak też przygotowanie i redakcję dwóch tomów zbiorczych poświęconych historii prasy w regionie Południowego Podlasia¹¹.

⁷ A. Winter, *Prasa siedlecka w latach 1918–1939*, [w:] *Siedlce*, red. I. Gawriołek, Siedlce 1973, s. 61–94.

⁸ T. Szczechura, *Materiały bibliograficzne do dziejów zachodniego Podlasia i południowo-wschodniego Mazowsza*, cz. 1, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie na Terenie Województwa Siedleckiego” 1977, z. 1, s. 119–144; idem, *Materiały bibliograficzne do dziejów zachodniego Podlasia i południowo-wschodniego Mazowsza*, cz. 2, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie na Terenie Województwa Siedleckiego” 1980, z. 2, s. 104–111.

⁹ Prócz wspomnianych „Szkiców z dziejów prasy podlaskiej”, publikacji, w której zebrano osiem artykułów jego autorstwa wydanych wcześniej w innych opracowaniach, był również pomysłodawcą serii wydawniczej „Prasa podlaska w XIX i XX wieku”, będąc jednocześnie redaktorem trzech pierwszych tomów. *Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 1, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2000; *Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 2, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2004; *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 3, red. R. Dmowski, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2010.

¹⁰ J. Cabaj, *Tematyka walk o niepodległość na łamach prasy siedleckiej w dwudziestoleciu 1918–1939*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, red. J. Cabaj, t. 4, Siedlce 2015, s. 73–88; idem, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o powstaniu i powstańcach 1863 r.*, [w:] *Spoleczeństwo polskie i wojsko. Studia i materiały*, red. K.I. Maksymiuk, D.E. Wereda, A. Zawadzki, Siedlce 2016, s. 173–183; J. Cabaj, „Chołmsko-Warszawskij Jeparchialnyj Wiestnik” jako źródło do badań dziejów obrządku wschodniego na terenach nadbużańskich Królestwa Polskiego, [w:] *Історія релігій в Україні: науковий збірник світлій пам’яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010). Частина 1*, red. М. Капрал, О. Киричук, І. Орлевич, Львів 2016, s. 244–256; J. Cabaj, *Prasa siedlecka w latach trzydziestych XX wieku o sytuacji międzynarodowej i bezpieczeństwie Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo militarne Polski 1918–1945*, t. 2, *Aspekty geopolityczne i społeczne*, red. S. Jaczyński, W. Nowak, Siedlce 2017, s. 193–210; J. Cabaj, *Problematyka wojny polsko-radzieckiej i walk o granice Polski na łamach prasy siedleckiej z okresu międzywojennego*, „Kultura – Media – Teologia” 2018, nr 34, s. 112–133; idem „Bratskaja Beseda” jako źródło do badań stosunków wyznaniowych i narodowych na terenie wschodnich powiatów Królestwa Polskiego, „Історія релігій в Україні” 2018, nr 1, s. 212–228; idem, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o Niemcach i stosunkach polsko-niemieckich*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2019, nr 1, s. 57–78; idem, *Prasa ukraińska na Podlasiu w latach 1917–1919*, „Dzieje Najnowsze” 2020, nr 3, s. 111–128; idem, *The Polish-Czechoslovakian Conflict over Cieszyn Silesia, Spiš and Orava in the years 1938–1939 as Reported by the Polish Provincial Press published in Siedlce*, „Historia i Świat” 2020, nr 9, s. 127–145; idem, *Obraz wojny domowej w Hiszpanii na łamach polskiej prasy lokalnej 1936–1939 (na przykładzie czasopism siedleckich)*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2022, nr 3, s. 44–59.

¹¹ *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015; *Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 5, red. J. Cabaj, Siedlce 2016.

W omawianej pozycji autor stara się pokazać miejsce przenikania się prasy prowincjonalnej, z założenia skupionej na najbliższych okolicach czytelnika, z tematyką państw ościennych. Autor przedstawia nam, jak lokalna prasa wydawana w latach trzydziestych w Siedlcach – mieście w owym czasie powiatowym, położonym mniej więcej w centrum ówczesnej Polski – kreuje wśród swoich czytelników wizerunek państw ościennych i w jaki sposób informacje o sąsiadach Rzeczypospolitej są dobierane przez redakcje lokalnych periodyków. Jak autor zaznacza we wstępie, ramy czasowe przyjęte w dziele ukształtowane zostały przez dostępność materiałów. Jednocześnie w tym samym fragmencie nadmienia, że bazą opracowania jest sześć czasopism, jakie były wydawane w Siedlcach w latach trzydziestych XX wieku: „Gazeta Podlaska”, „Głos Podlaski”, „Podlasiak”, „Nowa Gazeta Podlaska”, „Ziemia Siedlecka” i „Życie Podlasia”, przyznając, że ze względu na fragmentaryczność zachowania oraz barierę językową kwerendą nie objęte zostały wychodzące w tym czasie w Siedlcach periodyki żydowskie¹². Jak wskazuje autor, problematyka państw ościennych nie była wiodącym tematem wydawnictw ukazujących się w Siedlcach, stąd też jako materiał źródłowy do badania problemu odrzucony został „Przyjaciół Podlasia”, który to tygodnik w założeniu skupiał się na sprawach regionu i Polski, zostawiając przekazywanie informacji o innych krajach prasie centralnej, zwanej tu „wielkomięską”. Podobnie nieprzydatne do opracowania zagadnienia były periodyki proveniencji kościelnej: „Wiadomości Diecezjalne Podlaskie” oraz „Podlaski Miesięcznik Katolicki”, których czas wydawania mieścił się w założonych ramach, jednak tematyka zagraniczna gościła na łamach sporadycznie i z tego powodu czasopisma te nie okazały się przydatne do podjętej przez autora problematyki¹³. Wymienionych wcześniej sześć tytułów pozwoliło na przedstawienie, w jaki sposób siedleckie społeczeństwo informowane było o sytuacji w krajach ościennych. Jak słusznie zauważa autor, na wydźwięk materiałów zawartych w poszczególnych gazetach miały decydujący wpływ poglądy redakcji. Spośród wydawnictw będących bazą źródłową „Głos Podlaski” (ukazywał się w latach 1930–1939) był tygodnikiem wy-

¹² J. Cabaj, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o państwach sąsiednich*, Siedlce 2021, s. 7.

¹³ *Ibidem*, s. 16–17.

dawanym przez Kurię Diecezjalną w Siedlcach, stąd też na jego łamach stosunkowo często w relacjach z zagranicy pojawiały się informacje dotyczące prześladowań Kościoła katolickiego¹⁴. Tygodnik „Podlasiak” (1922–1932) był organem prasowym Związku Ludowo-Narodowego, a potem Stronnictwa Narodowego¹⁵. Pozostałe cztery tytuły: „Gazeta Podlaska” (1930–32), „Nowa Gazeta Podlaska” (1931–34), „Ziemia Siedlecka” (1934, 1936–39) i „Życie Podlasia” (1934–39) powiązane były z obozem piłsudczykowskiem¹⁶. Jak wskazuje autor, głównym źródłem informacji o państwach ościennych były materiały zaczerpnięte z Polskiej Agencji Telegraficznej, Katolickiej Agencji Prasowej, a w drugim rzędzie z czasopism ogólnopolskich. W tematyce uznanej przez redakcję za ważną informacja te rozwijane były przez osoby związane z redakcjami, w wyniku czego czytelnik otrzymywał obszerne omówienie zagadnienia. W szczególnych przypadkach, jak przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski, redakcja „Ziemi Siedleckiej” posłużyła się skierowaniem specjalnego wysłannika, który z miejsca wydarzeń nadsyłał rozbudowane relacje¹⁷. Innym źródłem informacji o państwach ościennych było drukowanie w odcinkach wspomnień ludzi, którzy spędzili jakiś czas w danym kraju¹⁸.

Praca została ułożona w sposób problemowy, w kolejnych rozdziałach omówiono materiały dotyczące poszczególnych sąsiadów Polski. Autor poddał źródła szczegółowej kwerendzie, dzięki temu uzyskujemy obraz sytuacji. W pierwszym rozdziale autor pokazuje obraz Niemiec, jaki był rysowany na łamach lokalnej prasy. Zaczynając od początku lat trzydziestych, w artykułach przestrzegano przed narodowym socjalizmem, następnie pisano o umacnianiu wpływów przez zwolenników Hitlera, a później o zakusach obalenia porządku wersalskiego. Dość symptomatyczny jest fakt, jak wskazuje autor, że wiadomości o działaniach zwolenników Hitlera poddawane były swoistej cenzurze. O ile o anszlusie Austrii czytelnik był informowany regularnie, o tyle o wydarzeniach związanych z prześladowaniem ludności żydowskiej w Niemczech materiały

¹⁴ Ibidem, s. 18–19.

¹⁵ Ibidem, s. 20.

¹⁶ Ibidem, s. 19–21.

¹⁷ Ibidem, s. 288.

¹⁸ Ibidem, s. 201–202.

były zdawkowe, często pozbawione komentarzy¹⁹. Kolejnym aspektem polityki niemieckiej, który często gościł na łamach siedleckich periodyków, były niechętne i pełne rewanżyzmu relacje Niemiec z Polską. Na początku lat trzydziestych mieszkańiec Siedlec był regularnie informowany o roszczeniach władz niemieckich odnośnie ziem polskich, a pod koniec lat trzydziestych na łamach siedleckich gazet wyraźnie można było wyczuć nastrój zbliżającego się konfliktu. Z lektury książki można się też dowiedzieć o tym, że w prasie lokalnej dużo miejsca poświęcano doli Polaków zamieszkałych na terenie Niemiec oraz, co symptomatyczne, niesymetrycznemu traktowaniu mniejszości polskiej w Niemczech i mniejszości niemieckiej w Polsce²⁰.

Kolejny rozdział poświęcony został Wolnemu Miastu Gdańskowi, które to, jak zauważa autor, najczęściej pojawiała się na łamach siedleckiej prasy w kontekście wzrastających wpływów niemieckich, a w konsekwencji prześladowań polskiej społeczności. Możemy tu również znaleźć informacje, że prasa siedlecka nie tylko opisywała wydarzenia w Gdańsku, ale też czynnie wpływała na nastroje siedlczan, aktywnie zachęcając do udziału w protestach przeciwko polityce władz Wolnego Miasta, jakie to miały miejsce w Siedlcach i okolicach w trakcie 1936 roku²¹. Trzeci rozdział pracy przedstawia natomiast obraz Związku Radzieckiego, jaki otrzymywali czytelnicy. Jak zauważa autor, o ile w przypadku Niemiec dominowało przekonanie o zagrożeniu militarnym, to ZSRR, zapewne na skutek zwycięskiej wojny 1920 roku, był w mniejszym stopniu postrzegany jako niebezpieczeństwo militarne, a w pierwszym rzędzie jako kraj złowrogiej ideologii, w czym szczególnie celował „Głos Podlaski” – periodyk powiązany z Kościołem katolickim²².

W następnym rozdziale przedstawiony został obraz „dawnej”, czy też „młodszej siostrzycy”, jak w prasie siedleckiej określana była Litwa. Autor podkreśla tu fakt, iż artykuły poświęcone temu

¹⁹ Ibidem, s. 55, 71–74. O przyłączeniu Austrii do Rzeszy w świetle prasy siedleckiej vide: M. Witowska, *Prasa siedlecka o przyłączeniu Austrii do Niemiec*, [w:] *Prasa podlaska w XIX–XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015, s. 149–172.

²⁰ J. Cabaj, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o państwach...*, s. 95–96, 105–106.

²¹ Ibidem, s. 146–149.

²² Ibidem, s. 182.

państwu pojawiały się relatywnie rzadziej, niż te nawiązujące do „wielkich” braci, najczęściej przybierając formę krótkich informacji bez komentarza. Jedynie rok 1938 i nawiązanie relacji polsko-litewskich sprawiło, że Litwa zagościła szerzej na łamach prasy siedleckiej. Podobnie, choć na większą skalę, wyglądały informacje odnośnie Czechosłowacji. Do roku 1938 kraj ten rzadko gościł na łamach prasowych, jednak wydarzenia tego roku, przyłączenie kraju sudeckiego do Niemiec, a także rosnące roszczenia Polski wobec Zaolzia spowodowały wzrost zainteresowania tą tematyką wśród siedleckich redakcji²³. Jak opisuje autor, to wtedy lokalna prasa, szczególnie powiązana z obozem władzy „Gazeta Siedlecka”, aktywnie włączyła się w kreowanie wydarzeń, współorganizując manifestację poparcia dla przyłączenia do Polski Śląska Zaolziańskiego czy agitując za wstępowaniem ochotników do tzw. Korpusu Zaolziańskiego²⁴.

W ostatnim rozdziale autor sumiennie opisuje relacje dotyczące pozostałych sąsiadów Polski: Łotwy, Rumunii, a także Węgier. Tu również zauważa, że państwa te nie przyciągały uwagi wszystkich redakcji, spośród których najwięcej informacji przekazywał „Głos Podlaski”, choć, jak słusznie zauważa, o ile Łotwa była przywoływana głównie w kontekście prześladowań ludności polskiej, to o Rumunii i Węgrzech pisano pozytywnie, nawiązując do przyjaźni z tymi narodami. Aby oddać w pełni charakter informacji o krajach ościennych ukazujących się na łamach siedleckiej prasy regionalnej, autor na końcu pracy zamieścił przedruki kilkudziesięciu zdjęć, jakie zamieszczone były w omawianych tytułach i stanowiły wizualne uzupełnienie artykułów.

Pracę ocenić należy bardzo wysoko. Jedynie nasuwa się uwaga polemiczna, iż autor w tytułach swoich publikacji nieco nadużywa sformułowania „Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o...”. Niemniej podsumowując, trzeba podkreślić, iż Jarosław Cabaj w opisywanej monografii odtworzył pełną panoramę wizerunku krajów ościennych, jaką zamieszczały redakcje gazet lokalnych w okresie przed wybuchem II wojny światowej. Lektura tego

²³ T. Sysik, *Sprawa przyłączenia Zaolzia, Spiszu i Orawy do Polski jesienią 1938 r.*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015, s. 145–158.

²⁴ J. Cabaj, *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o państwach...*, s. 265–267.

działa pozwala zrozumieć mechanizmy, przy pomocy których autorzy kreowali postrzeganie sąsiadów Polski wśród mieszkańców Siedlec i okolic. Niewątpliwie publikację można polecić historykom, regionalistom, jak też specjalistom z zakresu politologii i stosunków międzynarodowych.

Bibliografia / References

- Cabaj J., „*Bratskaja Beseda*” jako źródło do badań stosunków wyznaniowych i narodowych na terenie wschodnich powiatów Królestwa Polskiego, „*İstoriâ religij v Ukraïni*” 2018, nr 1. [Cabaj J., „*Bratskaja Beseda*” jako źródło do badań stosunków wyznaniowych i narodowych na terenie wschodnich powiatów Królestwa Polskiego, „*Історія релігій в Україні*” 2018, nr 1].
- Cabaj J., „*Chołmsko-Warszawskij Jeparchialnyj Wiestnik*” jako źródło do badań dziejów obrządku wschodniego na terenach nadbużańskich Królestwa Polskiego, [w:] *İstoriâ religij v Ukraïni: naukovij zbirnik svitlij pam`âti profesora Âroslava Daškeviča (1926–2010) Častina 1*, red. M. Kapral, O. Kiričuk, Ī. Orlevič, L'viv 2016. [Cabaj J., „*Chołmsko-Warszawskij Jeparchialnyj Wiestnik*” jako źródło do badań dziejów obrządku wschodniego na terenach nadbużańskich Królestwa Polskiego, [w:] *Історія релігій в Україні: науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010). Частина 1*, red. M. Капрал, О. Киричук, І. Орлевич, Львів 2016].
- Cabaj J., *Obraz wojny domowej w Hiszpanii na łamach polskiej prasy lokalnej 1936–1939 (na przykładzie czasopism siedleckich)*, „*Rocznik Historii Prasy Polskiej*” 2022, nr 3.
- Cabaj J., *Prasa siedlecka w latach trzydziestych XX wieku o sytuacji międzynarodowej i bezpieczeństwie Polski*, [w:] *Bezpieczeństwo militarne Polski 1918–1945, t. 2, Aspekty geopolityczne i społeczne*, red. S. Jaczyński, W. Nowak, Siedlce 2017.
- Cabaj J., *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o Niemcach i stosunkach polsko-niemieckich*, „*Rocznik Historii Prasy Polskiej*” 2019, nr 1.
- Cabaj J., *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX wieku o państwach sąsiednich*, Siedlce 2021.
- Cabaj J., *Prasa siedlecka z lat trzydziestych XX. wieku o powstaniu i powstańcach 1863 r.*, [w:] *Spółeczeństwo polskie i wojsko. Studia i materiały*, red. K.I. Maksymiuk, D.E. Wereda, A. Zawadzki, Siedlce 2016.
- Cabaj J., *Prasa ukraińska na Podlasiu w latach 1917–1919*, „*Dzieje Najnowsze*” 2020, nr 3.
- Cabaj J., *Problematyka wojny polsko-radzieckiej i walk o granice Polski na łamach prasy siedleckiej z okresu międzywojennego*, „*Kultura – Media – Teologia*” 2018, nr 34.

- Cabaj J., *Tematyka walk o niepodległość na łamach prasy siedleckiej w dwudziestoleciu 1918–1939*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015.
- Cabaj J., *The Polish-Czechoslovakian Conflict over Cieszyn Silesia, Spiš and Orava in the years 1938-1939 as Reported by the Polish Provincial Press published in Siedlce*, „Historia i Świat” 2020, nr 9.
- Drugi powszechny spis ludności z dn. 9 XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo lubelskie*, Warszawa 1938.
- Grzegorzczuk D., *Prasa siedlecka w okresie II Rzeczypospolitej*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 1, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2000.
- Kołodziejczyk A., *Szkice z dziejów prasy podlaskiej*, Siedlce 1997.
- Notkowski A., *Polska prasa prowincjonalna Drugiej Rzeczypospolitej (1918–1939)*, Warszawa–Łódź 1982.
- Paczkowski A., *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939*, Warszawa 1972.
- Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 1, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2000.
- Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 2, red. D. Grzegorzczuk, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2004.
- Prasa podlaska w XIX-XX wieku. Szkice i materiały*, t. 5, red. J. Cabaj, Siedlce 2016.
- Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 3, red. R. Dmowski, A. Kołodziejczyk, Siedlce 2010.
- Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015.
- Stańczyk P., *Wykształcenie ludności II Rzeczypospolitej w świetle badań GUS*, „Społeczeństwo i Ekonomia” 2016, nr 1.
- Sysik T., *Sprawa przyłączenia Zaolzia, Spiszu i Orawy do Polski jesienią 1938 r.*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015.
- Szczuchura T., *Materiały bibliograficzne do dziejów zachodniego Podlasia i południowo-wschodniego Mazowsza*, cz. 1, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie na Terenie Województwa Siedleckiego” 1977, z. 1.
- Szczuchura T., *Materiały bibliograficzne do dziejów zachodniego Podlasia i południowo-wschodniego Mazowsza*, cz. 2, „Prace Archiwalno-Konserwatorskie na Terenie Województwa Siedleckiego” 1980, z. 2.
- Winter A., *Prasa Siedlecka w latach 1918–1939*, [w:] *Siedlce*, red. I. Gawriolek, Siedlce 1973.
- Witowska M., *Prasa siedlecka o przyłączeniu Austrii do Niemiec*, [w:] *Prasa podlaska w XIX-XXI wieku. Szkice i materiały*, t. 4, red. J. Cabaj, Siedlce 2015.
- Zemlich T., *Prasa siedlecka*, [w:] *Powiat siedlecki*, red. Cz. Górski, Siedlce 1935.